

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук Соцької Алли Миколаївни – на дисертацію Покори Костянтина Вікторовича на тему «Адміністративно-правовий статус прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 право за спеціальністю 081 право

Сучасні умови функціонування державного механізму вимагають належного нормативного визначення місця, компетенції, прав, обов'язків, гарантій, принципів і відповідальності прокурора, діяльність якого безпосередньо пов'язана з військовими кримінальними правопорушеннями, захистом інтересів держави в оборонній сфері та взаємодією з органами військового управління, правоохоронними й розвідувальними органами. Водночас специфіка оборонної сфери зумовлює необхідність забезпечення належного балансу між оперативністю прокурорського реагування, захистом національної безпеки, дотриманням режиму державної таємниці, незалежністю прокурора та гарантіями прав людини.

Зазначене, а також трансформація організаційної моделі спеціалізованих прокуратур, недостатня визначеність окремих елементів правового статусу прокурора у сфері оборони та потреба в узгодженні відповідного нормативного регулювання із сучасною конституційною моделлю прокуратури обумовлюють актуальність дослідження Костянтина Вікторовича.

У контексті зазначеного особливого наукового осмислення потребують питання розмежування загальних і спеціальних повноважень прокурора, правових меж його взаємодії з іншими органами публічної влади, гарантій незалежності, професійної спеціалізації та відповідальності за прийняті рішення.

З огляду на викладене дисертація Костянтина Вікторовича Покори на тему «Адміністративно-правовий статус прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони» є своєчасною і суспільно значущою, оскільки спрямована на комплексне визначення адміністративно-правового статусу прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони та формування науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення законодавства і правозастосовної практики у відповідній сфері.

Чітке визначення мети та задач разом із логічною і доцільною структурою дисертації дозволило автору не тільки повною мірою розкрити тему, а й визначити нові підходи до розуміння адміністративно-правового статусу прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони.

Дисертація має суттєву наукову новизну, яка полягає в тому, що вона є одним з перших комплексних досліджень діяльності прокурора у сфері оборони в історичному та порівняльно-правовому аспектах, на основі якого сформульовані нові наукові положення та висновки, розроблено авторські пропозиції з удосконалення прокурорської діяльності у відповідній сфері (с. 22).

Автор повною мірою володіє методологією наукового пошуку. Використання загальних та спеціальних теоретико-методологічних засобів наукового пізнання явищ та процесів дозволило сформулювати низку науково обґрунтованих висновків. Наведений дисертантом дослідницький матеріал цілком сприяв досягненню поставленої мети, яка полягає в тому, щоб з урахуванням концептуальних розробок юридичної науки, доктрини адміністративного права, вимог законодавства дослідити особливості адміністративно-правового статусу прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони, а також сформулювати ідеї щодо удосконалення застосування законодавства в цій сфері (с. 22).

Як позитивну рису дисертації слід відзначити те, що під час її підготовки використано значну кількість наукової літератури та нормативно-правового матеріалу, включно з міжнародно-правовим, зокрема йдеться про 266 джерел.

Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що сформульовані в дисертації, достатньо повно викладені у чотирьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, а також у трьох збірниках тез доповідей на науково-практичних конференціях. Положення, які виносяться на захист, належно обґрунтовуються у тексті дисертації, є достовірними і характеризуються науковою новизною. Переважна більшість наукових висновків заслуговує на схвалення.

Досить цікавим та науково обґрунтованим є висновок автора про те, що військові прокуратури відіграють важливу роль у специфічній сфері воєнних правовідносин, пов'язаних із функціонуванням держави та забезпеченням її динамічного, стійкого і безпечного розвитку. На відміну від загальних прокуратур, військові прокуратури здійснюють свої функції у цій особливій сфері, яка характеризується такими ознаками: 1) пов'язана зі значною кількістю спеціально підготовлених людей, дотичних до військової сфери; 2) її функціонування передбачає використання державою воєнної міцності як у потенційній, так і в реалізованій формі; 3) регулюється засобами воєнної політики на основі воєнно-доктринальних установок та визначеної нормативно-правової бази; 4) набуває особливого значення в умовах окупації частини території України та проведення операції об'єднаних сил на Сході країни (с. 72).

Варто також акцентувати, що дисертант ґрунтовно дослідив метод контролю в діяльності прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони, зауважуючи на його значущості в забезпеченні законності. Цей механізм спрямований на перевірку дотримання процесуальних норм, своєчасності та повноти виконання службових обов'язків, а також оцінку якості прийнятих рішень у справах, пов'язаних із захистом інтересів держави у військовій сфері (с. 101).

Слід погодитися з думкою дисертанта, що поняття «гарантії діяльності прокурора Спеціалізованої прокуратури в сфері оборони» означає систему правових норм та організаційних заходів, передбачених законодавством України, які спрямовані на створення належних умов для безперешкодного та неупередженого виконання прокурорами військових прокуратур покладених на них функцій з нагляду за додержанням законів у Збройних Силах, інших військових формуваннях, а також під час досудового розслідування військових злочинів та представництва інтересів держави в судових провадженнях у сфері оборони (с. 127).

Також заслуговують на увагу низка тверджень дисертанта. Зокрема йдеться про такі. Принцип публічності у діяльності Спеціалізованої прокуратури в сфері оборони передбачає відкритість її роботи для суспільства в межах, що не

суперечать вимогам державної таємниці. Ця прокуратура здійснює свою діяльність від імені держави та в інтересах суспільства, забезпечуючи захист прав військовослужбовців та дотримання законності у військовій сфері. Публічність реалізується через офіційне оприлюднення інформації про результати роботи, участь у громадських обговореннях та взаємодію зі ЗМІ з питань, що не містять секретних даних. Цей принцип також передбачає реагування на звернення громадян та громадських організацій щодо можливих порушень у військовій сфері. Водночас специфіка роботи Спеціалізованої прокуратури в сфері оборони вимагає дотримання балансу між публічністю та збереженням інформації, розголошення якої може зашкодити національній безпеці (стор. 151).

Слушною, на нашу думку, є думка автора щодо визначення функцій Спеціалізованої прокуратури в сфері оборони, серед яких він виокремлює: 1) представлення публічного обвинувачення у суді; 2) організацію і керівництво досудовим розслідуванням; 3) контроль за негласними та іншими слідчими та розшуковими діями правоохоронних органів; 4) представництво інтересів держави в суді в установленому законом порядку; 5) організацію та здійснення контролю за дотриманням законів під час виконання судових рішень у кримінальних справах, застосування інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, а також щодо організації конвоювання осіб, затриманих, взятих під варту та засуджених; 6) контроль за дотриманням законів під час застосування заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, поза межами кримінального провадження; 7) проведення оцінки дій або бездіяльності відповідних службових осіб щодо можливого вчинення адміністративних правопорушень, передбачених главою 13-Б Кодексу України про адміністративні правопорушення; 8) запобігання та протидію військовим адміністративним правопорушенням, а також правопорушенням, пов'язаним з корупцією (с. 177).

Заслуговує на увагу висновок автора про те, що взаємодія органів прокуратури у сфері оборони з органами публічної влади та місцевого самоврядування є важливим аспектом забезпечення законності та правопорядку в оборонному секторі України. Ця співпраця відбувається за кількома основними

напрямами, включно зі взаємодією з (1) центральними органами виконавчої влади у сфері оборони, (2) місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, (3) правоохоронними та контролюючими органами у сфері оборони, а також нормативно-правовим регулюванням такої взаємодії (с. 217).

Водночас рецензована робота має недоліки, пов'язані з недостатньо аргументованими та суперечливими твердженнями, а також висновками. Ці недоліки потребують додаткової аргументації та пояснень.

1. На с. 98 дисертації автор наводить приклади застосування прокурором методу переконання для вирішення проблем із несвоєчасним поданням фінансової звітності військовими частинами та порушеннями військової дисципліни. Зокрема йдеться про проведення зустрічей із командуванням, надання рекомендацій та організацію освітніх заходів. Водночас така діяльність за своїм змістом наближається до організаційно-управлінської, консультативної або профілактичної роботи органів військового управління. У зв'язку з цим потребує уточнення, чи є переконання самостійним адміністративно-правовим методом реалізації прокурорських повноважень, чи лише способом професійної комунікації, що супроводжує виконання визначених законом функцій. Надмірно широке розуміння цього методу може створювати ризик втручання прокуратури у фінансово-господарську діяльність військових частин або у сферу компетенції військового командування.

2. У межах класифікації організаційних принципів на с. 151 дисертації автор одночасно виокремлює принципи єдиноначальності та колегіальності. Проте в роботі недостатньо показано, у яких саме формах діяльності Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони реалізується кожен із цих принципів і як вони співвідносяться між собою. Єдиноначальність передбачає персоніфіковане прийняття управлінського рішення та відповідальність керівника, тоді як колегіальність ґрунтується на спільному обговоренні або ухваленні рішень. Без визначення предметних меж їх застосування одночасне віднесення цих засад до однієї групи може створювати внутрішню суперечність запропонованої класифікації.

3. На с. 206 автор пропонує створити при профільному комітеті Верховної Ради України постійно діючу робочу групу з питань моніторингу та контролю за діяльністю прокурорів у сфері оборони (за прикладом Австралії). Така пропозиція потребує особливої обережності з огляду на конституційний принцип незалежності прокуратури та недопустимість політичного втручання в діяльність прокурорів. У роботі не визначено меж парламентського моніторингу, предмет перевірки, юридичну силу висновків такої групи та гарантії невтручання у конкретні кримінальні провадження. За відсутності таких обмежень відповідний механізм може створити ризик політичного впливу на прокурорську діяльність.

4. У дисертації для характеристики відповідної функції прокуратури використовуються поняття «підтримання публічного обвинувачення» та «підтримання державного обвинувачення». Така варіативність значною мірою зумовлена неузгодженістю законодавства, оскільки ст. 131¹ Конституції України оперує категорією «публічне обвинувачення», тоді як Закон України «Про прокуратуру» та Кримінальний процесуальний кодекс України продовжують використовувати поняття «державне обвинувачення». Водночас у роботі не розкрито співвідношення зазначених категорій і не визначено авторської позиції щодо того, чи є вони тотожними, чи поняття «публічне обвинувачення» має ширший або відмінний зміст. Аналіз цієї законодавчої термінологічної неузгодженості посилив би теоретичну обґрунтованість дослідження.

5. У дисертації автор визначає загальні орієнтири порівняльно-правового дослідження зарубіжного досвіду, звертаючись до практики провідних демократичних держав, держав континентальної Європи та членів Європейського Союзу. На с. 203 за результатами проведеного аналізу виокремлено кілька принципово різних моделей військової юстиції та організації прокурорської діяльності у сфері оборони. Водночас у роботі недостатньо чітко визначено критерії відбору конкретних держав для порівняння та критерії функціональної сумісності їхніх правових інститутів з українською моделлю прокуратури. Належність держави до НАТО або Європейського Союзу сама собою не свідчить про придатність її організаційної моделі для імплементації в Україні. Для посилення методологічної обґрунтованості порівняльного аналізу варто було б

ураховувати тип правової системи, конституційне місце прокуратури, характер підпорядкування військових прокурорів, обсяг їхньої компетенції та модель військової юстиції відповідної держави.

У контексті зазначеного варто акцентувати, що висловлені зауваження не торкаються концептуальних положень дисертації К.В. Покори, переважно стосуються дискусійних питань та не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, її наукову і практичну цінність.

Загалом рецензована робота є самостійним і завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності мають істотне значення для розвитку науки адміністративного права та удосконалення національного законодавства. Дисертація виконана на належному науковому та професійному рівнях, тема досліджена досить повно. Дисертант показав глибокі знання обраної теми, вміння самостійно узагальнювати й аналізувати нормативні матеріали, спеціальну літературу, робити правильні, науково-обґрунтовані висновки, формулювати визначення правових понять і пропозицій з удосконалення як чинного, так і перспективного законодавства.

Резюмуючи, дисертація за темою «Адміністративно-правовий статус прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони» відповідає вимогам, що пред'являються до написання кандидатських дисертацій в Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, її автор – Костянтин Вікторович Покора – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а дисертація – на позитивну оцінку.

Офіційний опонент:

доцент кафедри державно-правових дисциплін

Приватного вищого навчального закладу

«Європейський університет», д.ю.н.

Алла СОЦЬКА